

Türkiye Arazi Yönetimi Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tayod>

e-ISSN: 2687-5187

Örüntü Dili Analizi ile Kentlerin Geleceğini Geçmişin Deneyiminde Aramak

Arife Eymen KARABULUT¹, Zeynep ÖZDEMİR*²

¹*İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 34367, Şişli/İstanbul*

²*Amasya Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 05100, Merkez/Amasya*

Anahtar Kelimeler:

Örüntü Dili Analizi
Kent Morfolojisi
Kentsel Sit Alanları
Yeni Yerleşim Alanı
Elmalı

ÖZ

Teknolojik gelişmeler ve nüfus artışı, kentlerde yapılaşmanın artmasına dolayısıyla kentlerin kimliğinin, kültürel değerlerinin ve özgün dokularının korunması zorlaşmaktadır. Geçmişin izlerini takip ederek, kentlerin özgün yapısını korumak ve geleceğe taşımak önemli hale gelmektedir. Bu çalışmanın amacı; tarihi kent merkezlerinin yerleşim sistemleri, eski kent dokusu, yol düzenleri, mahalle kültürü, sokak yapısı ve yaşam tarzlarını inceleyerek yeni gelişim alanlarında oluşturulacak yapı adalarının kentin kimliğine uygun şekilde dokular üretmesine yönelik öneriler sunmaktır. Bu bağlamda, çalışmada öncelikle örneklem alanı olan Antalya/Elmalı İlçesi ve Elmalı Kentsel Sit Alanı genel özellikleri ve tarihi yapısı incelenmiş, tarihi kent merkezinin morfolojik Özellikleri C. Alexander'ın Örüntü Dili Analizi (Pattern Language Analizi) yöntemi kullanılarak analizin 21 kriteri üzerinden incelenmiştir. Analizden elde edilen verilere göre; eski kent dokusu incelenerek elde edilen verilerle yeni yerleşim alanlarının yapılaşma yaklaşımları ve planlama uygulamalarının kentin geçmişi referans alınarak ele alınması gerekliliği ortaya konulmuştur. Sonuç olarak, Elmalı ilçesinde yeni yerleşim alanları, Elmalı'ya özgü yapılaşma koşullarını ve geleneksel dokunun sürdürülebilirliğini dikkate alarak tasarlanmalı ve planlanmalıdır. Bu yaklaşım, geçmiş değerlerin ve özelliklerin kullanılmasının daha iyi bir gelecek ve yaşam koşulları için önemini vurgulamaktadır. Yeni yerleşim alanlarının tasarımında, Elmalı'nın karakterine uygun mimari ve planlama ilkelerinin benimsenmesi gerekmektedir. Bu sayede, geçmişin mirası korunarak sürdürülebilir bir kentsel gelişme sağlanabilecek ve Elmalı ilçesi için daha iyi bir yaşam ortamı oluşturulabilecektir.

Searching the Future of Cities in the Experience of the Past with Pattern Language Analysis

Keywords:

Pattern Language Analysis
Urban Morphology
Urban Site Area
New Residential Area
Elmalı

ABSTRACT

Technological developments and population growth have led to an increase in urbanization, making it more difficult to protect the identity, cultural values and original textures of cities. By following the traces of the past, it becomes important to preserve the original structure of cities and carry them to the future. The aim of this study is to examine the settlement systems, old urban texture, road layouts, neighborhood culture, street structure and lifestyles of historical city centers and to offer suggestions for the building islands to be created in new development areas to produce textures in accordance with the identity of the city. In this context, first of all, the general characteristics and historical structure of Antalya/Elmalı District and Elmalı Urban Site Area, which is the sample area in the study, were examined, and the morphological characteristics of the historical city center were examined using C. Alexander's Pattern Language Analysis method through 21 criteria of the analysis. According to the data obtained from the analysis; the old urban texture was examined and the necessity of considering the construction approaches and planning practices of the new settlement areas with reference to the past of the city was revealed. As a result, new settlement areas in Elmalı district should be designed and planned by taking into account the building conditions specific to Elmalı and the sustainability of the traditional texture. This approach emphasizes the importance of using past values and features for a better future and living conditions. In the design of new settlement areas, architectural and planning principles appropriate to the character of Elmalı should be adopted. In this way, a sustainable urban development can be achieved by preserving the heritage of the past and a better living environment can be created for Elmalı district.

*Sorumlu Yazar

(karabuluteymen@gmail.com) ORCID ID 0000-0001-8787-6555
(zeynep.ozdemir@amasya.edu.tr) ORCID ID 0000-0001-8412-9044

Araştırma Makalesi; DOI: 10.51765/tayod.1284949

Geliş Tarihi: 18/04/2023; Kabul Tarihi: 31/07/2023

Kaynak Göster (APA): Karabulut, A.E. & Özdemir Z. (2023). Örüntü Dili Analizi ile Kentlerin Geleceğini Geçmişin Deneyiminde Aramak, *Türkiye Arazi Yönetimi Dergisi*, 5(2), 78-94.

1. GİRİŞ

Kentler zamansal ve mekânsal olarak sürekli bir değişim ve dönüşüm içinde olan yaşayan organizmalardır. Teknolojinin gelişmesiyle kentler de eski dokularını korumak da zorlanmaktadır. Yaşayan bellekler olan kentler zamanla yaşadıkları dönüşümlerle kimlik, kültürel değerler ve özgün dokusunu kaybetme tehlikesi altında kalmaktadırlar. Özellikle tarihi yerleşmelerde kent kimliğinin korunması sorunu giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Kentler, fiziksel, çevresel, toplumsal, işlevsel, ekonomik ve yönetsel boyutlarıyla bir bütündür. Bir kentte zaman içindeki toplumsal ve mekânsal değişimin, yaşayanlar üzerinde bıraktığı toplu izlenimler ise kentin kimliğini oluşturmaktadır (Aslan & Kiper, 2016). Kentleri, kimlikleri ve özgün yapısını koruyarak geliştirebilmek için geçmişin izini geleceğe taşıyabilmek gerekmektedir. Yapılan planlama çalışmalarında, yeni gelişme alanları tasarlanırken eski kent dokusunu iyi inceleyip, orada yaşayan hane halkının ihtiyaçlarına cevap veren, kültürel yapıya uygun kent dokusu kurgulanması önemlidir.

Dünyada yapılan akademik çalışmalar arasında kentsel dokunun ve kimliğin önemi üzerine pek çok yayın yapılmıştır. Bu yayınlar, kentsel alanların tasarımı ve yönetimi konusunda değerli bilgiler ve öneriler sunmaktadır.

City Planning According to Artistic Principles, Carl Sitte tarafından 1889 yılında yayınlanmıştır ve kentsel planlama sürecinde sanatsal prensiplerin kullanımı hakkında fikirler sunmaktadır. Sitte, tarihi kentlerin ve meydanların yapılarının şekillenmesinde sanatsal estetiği nasıl kullanıldığını analiz ederek, kentsel dokunun yaratılmasında sanatın önemine vurgu yapmaktadır (Sitte, 1889).

The City Shaped: Urban Patterns and Meanings Through History, Spiro Kostof tarafından 1991 yılında yayınlanmıştır. Bu kitap, kentsel alanların tarih boyunca nasıl şekillendiği ve geliştiği hakkında detaylı bir inceleme sunmaktadır. Kostof, mimarlık ve tarih arasındaki ilişkiye odaklanarak, kentsel alanların şekillenmesindeki faktörleri ve bu faktörlerin nasıl değiştiğini analiz etmektedir (Kostof, 1991).

The Social Life of Small Urban Spaces, William H. Whyte tarafından 1980 yılında yayınlanmıştır. Kitap, küçük kentsel alanların sosyal etkileşimler ve aktiviteler için nasıl kullanıldığını odaklanarak, kentsel alanların tasarımında sosyal etkenlerin önemini vurgulamaktadır. Whyte, parklar, meydanlar ve diğer açık alanlar gibi küçük kentsel alanların, insanların sosyalleşmesi ve toplumsal bağların güçlendirilmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Whyte, 1980).

The Practice of Everyday Life, Michel de Certeau tarafından 1984 yılında yayınlanmıştır. Bu kitap, kentsel alanların sadece fiziksel yapılarından değil, insanların günlük hayatlarındaki kullanımından da etkilendiğini vurgulamaktadır. Certeau, insanların kentsel alanları nasıl kullanarak kendi günlük yaşamlarını oluşturduklarını inceleyerek, insanların kentsel alanları nasıl algıladığını ve kullanımını analiz etmektedir (Certeau, 1984).

Bu çalışmalar, kentsel alanların sadece fiziksel yapılarına değil, aynı zamanda insanların davranışlarına

ve sosyal etkileşimlerine de odaklanarak, kentsel alanların sadece işlevsel olmasını değil, aynı zamanda insanların yaşam kalitesini arttırmasını da hedeflemektedir (Sitte, 1889; Kostof, 1991; Whyte, 1980; Certeau, 1984).

Bu çalışmanın amacı da tarihi kent merkezlerinin yerleşim sistemlerini anlayıp eski kent dokusunu, yol düzenlerini, mahalle kültürünü, sokak yapısını, bina konumlarını, yaşayış biçimlerini, hane halkı sosyal yapısını inceleyip yeni planlanan gelişme alanlarında oluşturulacak yapı adaları düzenini kentin kimliğini bozmayacak şekilde kültürel değerlerini ve mahalle kültürüne aykırı olmayan dokular üretmek için önerilerde bulunmaktır.

Bu çalışma, kentlerde mevcut tarihi merkezin dinamik ve organik yapısını ve özgün karakterini anlamak için Christopher Alexander'ın Örüntü Dili Analizi (Pattern Language Analizi) yöntemini kullanmaktadır (Alexander, 1979). Tarihi kent merkezinin karmaşıklığı, zenginliğini ve hareketliliğini incelemek amacıyla çalışmada kullanılan örüntü dili analizi analitik amaçlar için kullanıldığında alanın özgün değerini çözümlmek için iyi sonuçlar vermektedir.

Çalışmanın problemi; planlama süreçlerinde kentlerin özgün tarihi dokusuna ve morfolojik yapısı ile birlikte kent kimliğine dikkat edilmeden alandan bağımsız tek düze hazırlanan uygulama imar planları sonucunda ortaya çıkan tek tipleşme sonucunda tarihi kentlerin özgün dokusunun korunamamasıdır.

Bu bağlamda çalışmada örneklem alanı olarak Antalya Elmalı ilçesi seçilmiştir. Elmalı ilçesinin seçilme nedeni; 28 hektarı kentsel sit alanı olmak üzere etkileme geçiş alanı ile birlikte yaklaşık 95 hektarlık bir alanı kapsayan oldukça zengin bir tarihi dokuya sahip olmasıdır. Bu tarihi dokunun bozulmadan günümüze taşınmış olması, gelişme alanlarında tasarlanan konut alanlarının kentin tarihi çekirdeğindeki morfolojiye uygun tasarlanması ve kent kimliğinin bozulmadan aktarılması ile daha sonraki kuşaklar için sürdürülebilir bir kentsel gelişmede diğer tarihi kentlere de örnek teşkil edebilecek olması açısından önemlidir.

Bu nedenle çalışmada Elmalı kentsel sit alanı demografik yapısı, tarihsel arka planı, yerleşim tarihi ve sit alanı özellikleri bakımından incelenmiştir. Daha sonra tarihi yerleşimin dokusunu ve formunu anlamak için bir morfolojik analiz olan örüntü dili analizinde kullanılan değişkenlere göre irdelenmiştir.

Sonuç olarak yapılan analizle tarihi kent merkezinden elde edilen bilgiler doğrultusunda, örüntü dili analizi kriterlerine göre Elmalı ilçesinde planlanacak gelişme alanlarında nelere dikkat edilmesi gerektiği belirlenen Elmalı yeni yerleşim yerleri ilkeleri doğrultusunda ortaya konmaktadır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kent Morfolojisi

Kent morfolojisi ve kent kimliği, modern şehirlerin fiziksel yapılarını ve toplumsal karakterlerini anlamak için önemli kavramlardır. Kent morfolojisi, bir şehirdeki fiziksel düzenlemeleri, yapıları, sokakları, parkları ve diğer mekânsal unsurları incelerken, kent kimliği, bir

şehrin benzersiz özelliklerini, kültürel mirasını ve toplumsal dinamiklerini vurgular. Her iki kavram da bir şehrin karakterini ve ruhunu anlamak için birbirini tamamlayan unsurları içermektedir.

Kent dokuları ise, kentin fiziksel yapılarını ve sosyal unsurlarını anlamak amacıyla doluluk ve boşluğun geometrik düzenlemeleri olarak ifade edilmektedir. Bu kent dokuları, konum, sosyo-kültürel yapı ve kullanıcı kitlesine bağlı olarak farklı sosyal ve psikolojik katmanları içeren benzersiz örüntüler sunmaktadır (Kürkçüoğlu & Ocakçı, 2015).

Kentsel biçim ise, şehirlerin temel fiziksel unsurları olan sokaklar, parseller ve binaların bir araya gelerek oluşturduğu kentsel örüntüleri kapsayan bir kavramdır (Oliveira, 2016). Bu kavram, şehirlerin fiziksel düzenlemelerini ve mekânsal yapısını analiz ederek, şehirlerin fiziksel çevrelerinin nasıl şekillendiğini ve kentlerin nasıl bir görünüme sahip olduğunu anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Geleneksel merkezlerin kent dokuları, geçmişten günümüze uzanan tarihî ve kültürel mirasın izlerini taşıyan önemli mekânsal yapıları içerir. Kent morfolojisi, bu mekânsal yapıların, sokakların, meydanların ve binaların nasıl düzenlendiğini ve şehrin dokusunu nasıl şekillendirdiğini araştırır. Aynı zamanda, şehirlerin sürekli olarak değişen dinamiklerini ve nüfus, ekonomi ve teknoloji gibi etmenlerin kent dokularını nasıl etkilediğini de ele alır (Delibaş & Onur, 2023).

Kentsel morfoloji, kentlerin karakteristik özelliklerini anlamak ve gelecekteki planlama süreçlerini şekillendirmek için önemli bir araştırma alanıdır. Şehirlerin mekânsal düzenlemeleri ve fiziksel yapısı, kent sakinlerinin günlük yaşamlarını nasıl etkilediği, toplumun kimliğini nasıl yansıttığı ve kent kültürünün nasıl oluştuğu gibi pek çok konuda anlamlı bilgiler sağlamaktadır. Bu nedenle, kentsel morfoloji, kent planlamacıları, mimarlar, sosyologlar ve tarihçiler için vazgeçilmez bir araştırma alanıdır (Kubat & Topcu, 2009).

Moudon (1997) Kentsel morfolojiyi, şehirlerin fiziksel düzenlemelerinin insan habitatu olarak incelenmesi olarak tanımlamaktadır. Bu disiplin, kentsel mekânın yapısal öğeleri olan sokak düzenlemeleri, bina formları, ölçekleri, yerleşim düzenleri, açık ve yeşil alan sistemleri gibi temel unsurlara odaklanarak morfolojik analizi gerçekleştirmektedir. Bu temel unsurlar, şehirlerin devamlı olarak değişen ve canlı organizmalar gibi sürekli bir evrim içinde oldukları perspektifiyle ele alınmaktadır. Kentsel alanlardaki doluluklar, boşlukları etkilediği gibi, boşluklar da dolulukları şekillendirmektedir. Bu karşılıklı etkileşim, kentin fiziksel yapılarının oluşumunda ve dönüşümünde önemli bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda, bu etkileşim kentin fiziksel biçimini anlatmakla kalmayıp, aynı zamanda o fiziksel biçimin ne tür sosyal yapılar oluşturduğunun ifade edilmesine de olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla, kentsel morfoloji, şehirlerin karmaşık yapılarını ve insan yaşamını etkileyen bu dinamik etkileşimleri inceleyerek kentsel alanların planlanması ve tasarımında önemli bir rehberlik sağlamaktadır (Moudon, 1997).

2.2. Kentsel Doku

Kent dokusu, bir kentin fiziksel özellikleri ve yapılaşması ile ilgilidir. Kentin sokakları, binaları, yeşil alanları, kamusal alanları ve diğer yapıların düzenlenme şeklini içermektedir. Bu fiziksel özellikler, bir kentin estetiğini, atmosferini ve karakterini belirleyebilir ve kentin sakinlerinin günlük yaşamlarını nasıl yaşadıklarını da etkileyebilmektedir. Kentsel dokunun nasıl tasarlandığı ve planlandığı, bir kentin sürdürülebilirliğini, insanların refahını, toplumsal eşitliği, sağlığı ve güvenliği gibi birçok faktörü etkiler. Bu nedenle, kentsel tasarım, planlama ve yönetim, bir kentin fiziksel özelliklerini ve kentsel dokusunu şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır (Jacobs,1961; Hillier & Hanson, 1984).

Kentlerin planlanması, geliştirilmesi ve yeniden yapılandırılması süreçlerinde, kent dokusu analizi oldukça önemlidir. Kent dokusu, kentin fiziksel ve görsel unsurlarının düzenlenmesiyle oluşan yapısal bütünlüktür ve kentin karakterini belirler. Kent dokusu analizi, kentin tarihini, coğrafi özelliklerini, mimari özelliklerini ve kentsel kullanımını göz önünde bulundurarak, mevcut durumunu ve gelecekteki potansiyel gelişimini değerlendirmek için kullanılır. Kentlerin planlanması ve geliştirilmesi sürecinde, kent sakinlerinin kültürüne, kent kimliğine ve ihtiyaçlarına uygun tasarımlar yapılması önemlidir. Bu, kentin benzersiz karakterini koruyarak, sakinlerin yaşam kalitesini artırmak için tasarlanmış alanlar oluşturulmasını sağlar (Sınmaz & Özdemir, 2016; İlhan, 2019). Bu nedenle, kent dokusu analizi, kentin tarihi, kültürü ve kimliği hakkında bilgi sahibi olmak için önemli bir araçtır (Lynch, 1960).

Kentlerin dokusunu analiz etmek, kent planlaması ve geliştirilmesinde önemli bir araçtır. Kentlerin sürdürülebilirliğini ve yaşam kalitesini artırmak için, kent sakinlerinin kültürüne, kimliğine ve ihtiyaçlarına uygun tasarımlar yapılması gerekmektedir (Altanlar & Özdemir, 2022). Kültürün kentlerin ruhunu oluşturduğu düşünüldüğünde, sürdürülebilir gelişme için özellikle de sosyal sürdürülebilirliğin de sağlanması için kültürün dolayısıyla kent kimliğinin korunmasının önemi oldukça büyüktür (Özdemir & Altanlar, 2023). Dolayısıyla kentsel alanların daha iyi planlanması ve yönetilmesi için kentin morfolojik yapısının ve kültürünün iyi analiz edilmesi gerekmektedir (Yolcu, 2023).

Hakim (2008) tarafından belirtildiği üzere, geleneksel yerleşimlerin ilkeleri, günümüz ve gelecekteki şehirlerin düzenlenmesinde başarılı bir sonuç elde etmek için uygulanabilir. Bu amaçla, ikamet bölgelerinin tasarımı ve gelecekteki gelişimi, zamana ve yere uygun bir 'kompleks uyumlu sistem' oluşturacak şekilde yapılmalıdır. Bu sistem, 'öz düzenleyici' kuralları uygulayabilmeli ve farklı birimler arasındaki dengeyi yeniden yapılandırma durumuna geri dönebilmek için ardışık 'geri beslemeler' yapabilmelidir (Hakim, 2008).

2.3. Tipo-morfolojik Yaklaşım

Tipo morfolojik yaklaşım, bir yerleşim biriminin (şehir, kasaba, köy vb.) fiziksel yapılanmasını ve düzenlenmesini anlamak için kullanılan bir analitik

yöntemdir. Bu yaklaşım, bir yerleşim biriminin morfolojik karakterini, mekânsal desenlerini ve yapısal özelliklerini tanımlamak için tipolojik kategoriler ve sınıflandırmalar kullanılmaktadır (Caniggia & Maffei, 2001).

Tipo morfolojik yaklaşım, bir yerleşim biriminin genel fiziksel yapısının ve düzenlenmesinin yanı sıra, meydanlar, caddeler, sokaklar, binalar, yeşil alanlar, kamusal mekânlar ve diğer fiziksel öğelerin yerleşimi ve ilişkileri gibi öğeleri de incelemektedir. Bu yaklaşım, yerleşim biriminin geçmişini, kültürel mirasını, toplumsal dokusunu ve mekânsal özelliklerini anlamak için tipik yapı ve mekânsal desenlerin belirlenmesine odaklanmaktadır (Moudon & Lee, 2003).

Tipo morfolojik yaklaşım genellikle kentsel planlama, kentsel tasarım ve mimarlık alanlarında kullanılmaktadır. Tipo morfolojik yaklaşım, şehirlerin farklı tiplerini ve karakteristiklerini tanımlamaya ve karşılaştırmaya olanak sağlar. Bu yaklaşım, yerleşim birimlerinin mekânsal ve yapısal kalitesini iyileştirmek, yerleşim birimlerinin sürdürülebilirliğini ve yaşanabilirliğini artırmak için kullanılan planlama ve tasarım kararlarını destekler (Gürer, 2016).

3. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada tarihi kent merkezinin morfolojik yapısını incelemek amacıyla C. Alexander'ın örüntü dili (pattern language) analizi kullanılmıştır. Örüntü dili analizi; kentsel planlamadan iç tasarıma kadar çeşitli ölçeklerdeki karmaşık tasarım sorunlarına basit, uygun biçimde biçimlendirilmiş, etkin ve insan odaklı çözümler sağlamasıyla pek çok araştırmacı tarafından incelenmiş ve uygulanmaktadır (Alexander, 1979; Alexander vd., 1977; Dawes & Ostwald, 2018; Mehaffy et al., 2019; Zeka, 2020; Roös, 2021).

Örneğin, C. Alexander ve arkadaşları, Oregon Üniversitesi master planını örüntü dili metodolojisi ile tasarlamışlardır. "Oregon Deneyi (The Oregon Experiment)" kitabında bu tasarımı nasıl kurguladıklarını anlatmışlardır. Kitapta ayrıca uyguladıkları bu master planın temel ilkelerinin ve örüntülerinin farklı mekânlarda ve topluluklarda değiştirilerek kullanılabileceğinden de bahsetmektedirler.

Bir diğer örnek ise; Mexicali Projesidir. Christopher Alexander tarafından Meksika'nın Mexicali kentinde alt gelir grubu için tasarlanan deneysel bir konut projesidir. Bu proje, "Bir Örüntü Dili (A Pattern Language)" kitabından seçilen örüntülerin tasarım sürecinde kullanılmasıyla hayata geçirilmiştir. Alexander ve ekibi, kitapta yer alan örüntülerin kentsel tasarım süreçlerinde uygulanabilirliğini test etmek ve alt gelirli topluluklar için işlevsel ve nitelikli bir konut projesi oluşturmak amacıyla bu yöntemi tercih etmişlerdir (Mollayakupoğlu, 2019).

C. Alexander ve arkadaşları tarafından geliştirilen Örüntü dili kavramı, özellikle geleneksel tarihi merkezlerin morfolojik yapısını ortaya çıkarmak için önemli bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Örüntü dili analizinde uzun gözlemler sonucunda elde edilen bilgilerle kentsel yaşam alanının bir çok özelliği kapsamlı bir şekilde incelenmektedir (Alexander vd., 1977).

Örüntü dili teorisinin temelinde organize bir karmaşıklık oluşturan ilkelerin ya da desenlerin, birbirleriyle güçlü bir şekilde ilişkili olan daha büyük bir sistemin parçaları olarak kabul edilmesi vardır (Zeka, 2020).

Örüntü dili analizi ile amaçlanan yeni bir doku oluşturabilmek için mevcut olanı analitik bir şekilde inceleyerek alanda hangi örüntülerin bulunduğu ve bunların nasıl daha büyük parçalara dönüşüp bir bütün oluşturduğunu belirlemektir. (Alexander vd., 1977).

Bu analizle tarihi yerleşim yeri belirlenen 21 kriter doğrultusunda incelenmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Örüntü dili analizi kriterleri (Alexander vd., 1977; Zeka, 2020)

1. Mahalleleri tanımlamak	12. Sıra evler
2. Dört katlı yapılaşma limiti	13. Döngüsel yerel yollar
3. Kutsal yerler	14. T bağlantıları
4. Suya erişim	15. Yeşil Sokaklar
5. Yaşam döngüsü	16. Yollar ve arabalar ağı
6. Etkinlik düğüm noktaları	17. Şehirdeki çocuklar
7. Gezinti rotaları	18. Bağlantılı oyun
8. Alışveriş caddesi	19. Sessiz arka bahçeler
9. Hanehalkı karışımları	20. Küçük halka açık meydanlar
10. Kamusallık dereceleri	21. Halka açık yarı kapalı alanlar
11. Konut kümesi	

Buna göre çalışmada C. Alexander'ın belirlediği 21 kriter, çalışma alanının morfolojik analizleri ile farklı ölçekler ve açılar ele alınarak ayrıntılı olarak incelenmiştir. Çalışma bölgesindeki doku analizleri, birçok saha gözleminde toplanan malzeme ve veriler üzerinde detaylandırılmış soyut diyagramlarla temsil edilmektedir.

Örüntü dili analizi ile alanın tarihi dokusu çözümlenerek, mevcutta var olan sorunları hangi yeni kalıpların çözeceğine dair öneriler sunarak yapay yeni doku dilleri yaratmak mümkündür. Adı üstünde oluşturulan bu yeni dil her ne kadar yeni olsa da geçmişten gelen izleri taşımamasından dolayı farklı kültürlerde tanıdık olan bu eski kalıpların versiyonları olabilmektedir. Başka bir deyişle eski dokunun yeni çağa uyarlanması belki de soyutlanması ile yeni dokuların oluşturulması için imkân yaratmaktadır. Böylelikle her kentin kendi tarihi çekirdeğinde ilk yerleşim zamanlarından bu yana gelen dokusu bozulmadan yeniyeye uyarlanarak kentin gelişmesine olanak sağlanmaktadır. Bu da her kentin kendi kültürel ve morfolojik yapısına uygun özgün yeni kent alanları yaratılmış olacaktır. Günümüz kent planlarının birbirine benzerliği ve hangi yöre olursa olsun tip planlar yapılmasından kaynaklı kentin kimliği ve özgünlüğünün yok olmasının önüne geçilecektir.

Sonuç olarak; örüntü dili şehir planlamada bir rehber olarak kullanılabilir. Bu yaklaşım, farklı seviyelerdeki şehir bileşenlerinin (örneğin, mahalleler, caddeler, binalar, odalar vb.) nasıl düzenleneceği ve tasarlanacağına dair bir dizi öneriyi içermektedir.

Bu öneriler, belirli bir bölgedeki insanların ihtiyaçlarını ve kullanım davranışlarını dikkate alarak oluşturulmaktadır. Örneğin, bir mahalle tasarımı, mahalle sakinlerinin güvenliği, sosyal etkileşimleri ve günlük işlerini yerine getirmeleri için gereksinim duydukları alanları kapsayacak şekilde düzenlenebilir.

Bu öneriler bir dizi kural ve prensip olarak sunulur ve şehir planlamacıları, bu önerileri kullanarak kendi tasarımlarını oluşturabilirler. Bu şekilde, insanların ihtiyaçlarını karşılayan, işlevsel ve güzel bir şehir planı oluşturmak mümkündür.

Özetle, örüntü dili yaklaşımı, insanların kullanımını en iyi şekilde karşılayacak şehir bileşenlerinin düzenlenmesine yönelik bir rehber olarak kullanılabilir ve şehir planlamacılarına yardımcı olabilecektir.

4. ALAN ARAŞTIRMASI

4.1. Elmalı İlçesinin Genel Özellikleri

Antalya ilinin ilçesi olan Elmalı Güney Anadolu'yu kapsayan Toros Dağlarının Batı Akdeniz Bölgesinde yer almaktadır (Elmalı Kaymakamlığı, 2023).

Şekil 1. Elmalı ilçesi konumu (yazarlar tarafından hazırlanmıştır)

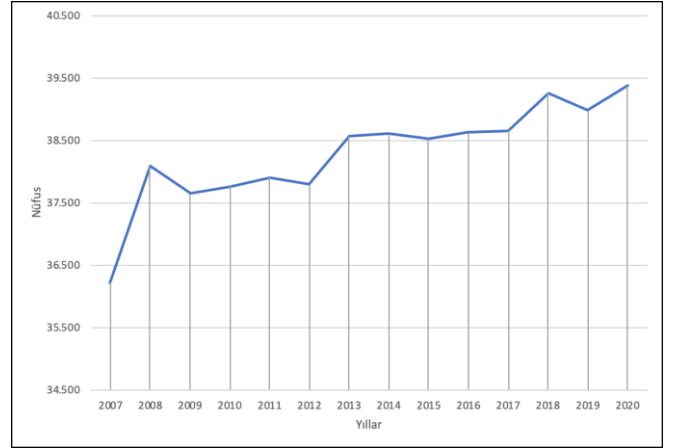
Doğal eşiklerin varlığı ile şekil alan Elmalı ilçesi Elmalı Dağı'nın güney eteklerine yerleşmiş, doğusunda Tilkilik Tepesi, batısında Topdağı tepesi ve güneyinde de Elmalı ovasının yer aldığı vadiye yerleşmiştir. (Antalya İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2021).

Antik çağda Likya olarak tanımlanan bölge içinde yer alan Elmalı, doğuda Pamfilya (Antalya), batıda Karya (Muğla), kuzeyde Psidisy (Burdur-Isparta) bölgesi ile çevrilidir. Elmalı pek çok antik kente de ev sahipliği yapmaktadır. Choma Antik Kenti, Karamık Köyü, Podalia Antik Kenti, Söğle köyü, Soklai Antik Kenti ile Karataş (Semayük) Antik kenti bunlara örnekler (Antalya İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2021).

Bitki örtüsü bakımından da oldukça önemli olan ilçe Avlan Gölü ve çevresinde bulunan değerli sedir ağaçlarından oluşan ormanlara sahiptir. Bu sebeple de Sedir ağacının Elmalı sivil mimari örneklerinde de oldukça fazla kullanıldığı görülmektedir (Antalya İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2021).

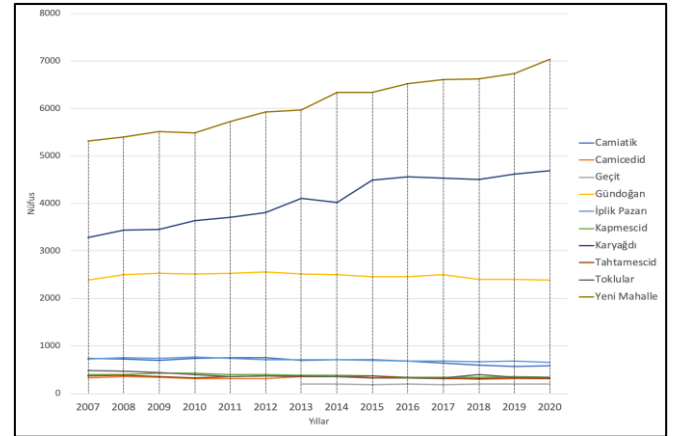
4.1.1. Elmalı Mahalle Bilgileri ve Demografik Yapısı

Elmalı ilçesi demografik yapısı incelendiğinde 2020 adrese dayalı nüfus sistemine göre 39.365 kişi olduğu görülmektedir. Nüfusun 2007-2020 yılları arasında değişimi ise Şekil 2'de gösterilmektedir. Buna göre; 2008 yılında hızlı bir artış yaşandıktan sonra 2009 yılında nüfusun azaldığı görülmektedir. Bir diğer nüfus artışı da 2013 ve daha sonra 2018 yıllarında yaşanmıştır. Nüfusun 2019 yılında ise düşüşe geçtiği 2020 yılında yeniden artma eğilimi gösterdiği görülmektedir (TÜİK, 2021).

Şekil 2. Elmalı 2007-2020 adrese dayalı nüfus sayımı verileri

Mahalle yapısına bakılacak olursa; merkez ilçe 10 ayrı mahalleye sahiptir. 10 mahallesinde 2020 nüfus verilerine göre toplam 16.852 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2021).

Şekil 3. Elmalı ilçesi mahalle nüfusları (TÜİK, 2021)

Şekil 3'te Elmalı İlçesinin 2007-2020 yılları arasında mahalle nüfuslarının değişimi görülmektedir. Buna göre; nüfusu en fazla olan mahallelerin Yeni Mahalle, Karyağdı ve Gündoğan Mahalleleri olduğu görülmektedir. Yıllara göre de sürekli artış göstermiştir. Elmalı'nın güney ve güneydoğusunda olan bu mahalleler Elmalı'nın gelişme alanlarını oluşturmaktadır. Kent kuzeyde Elmalı Dağı'nın yamaçlarında kurulmasına rağmen zamanla gelişen ilçe güneydeki bağ-bahçelik alanlara doğru saçaklanmaya başlamıştır. İlçeye 2013 yılında ise Geçit Mahallesi eklenmiştir.

4.2. Elmalı Tarihsel Gelişimi

Kuruluşu itibari ile M.Ö. 5. ve 4. yüzyıla dayanan tarihi ile Antalya'nın en eski yerleşim yerlerinden biri olan Elmalı zengin tarihi boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır (Şekil 1). Bunlardan en önemlileri Akdeniz'de önemli bir medeniyet olan Likyalılardır. Roma ve Bizans daha sonra Osmanlı İmparatorluklarının hâkimiyetinde kalmıştır.

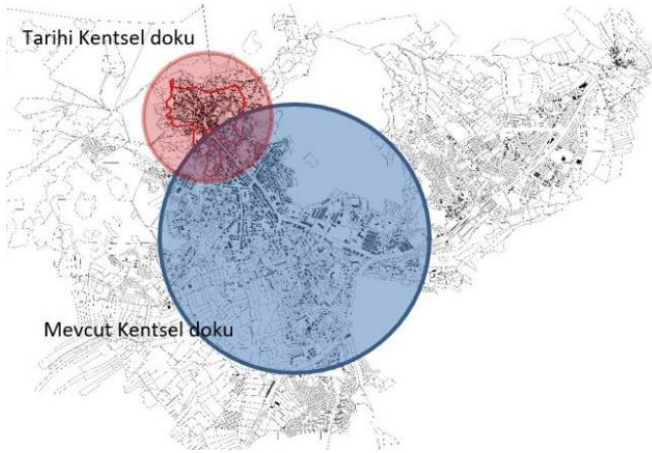
4.2.1. Elmalı Tarihi

Elmalı, Bronz çağına denk gelen bir yerleşim yeri olarak kurulmuş ve M.Ö 5. ve 4. yüzyıllara dayanan zengin tarihi boyunca birçok farklı medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu medeniyetler arasında Akdeniz'in önemli bir medeniyeti olan Likyalılar en önemlilerindedir. Elmalı, Likya'nın kuzeyini temsil eden bir ilçedir ve Roma ve Bizans İmparatorlukları tarafından yönetilmiştir. Daha sonra, Selçuklu Devleti beyliklerinden biri olan Teke beyliği tarafından ele geçirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde ise kültür, sanat ve ticaret alanlarında önemli bir merkez haline gelmiştir (Ceylan, 2007).

Elmalı aynı zamanda arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkan pek çok önemli yapıya ve ev tarihi esere ev sahipliği yapmaktadır. Bu sanat eserlerinin pek çoğu da Elmalı müzesinde sergilenmektedir. Bu tarihi eserlerden bazıları Kızılbeli Mezarları, Likya Yolu, Fildişi Çocuklu Kadın Heykeli, Gümüş Kral Heykeli, Semahöyük Küp Mezarları, Yapraklı Köyü Yazılı Kaya, Armutlu Köyü Kaya Mezarı, Söğle Yaylası Arı Serenleri Elmalı'nın oldukça zengin tarihsel ve kültürel değerlere sahip olduğunun göstergesidir (Elmalı Belediyesi, 2020).

4.2.2. Elmalı Yerleşme Tarihi

Elmalı ilçesi; toprak yapısı bakımından tarihte ilk yerleşim yerlerinin kurulması ve gelişmesinde önemli bir rol oynayan aynı zamanda tarıma elverişli olan karstik bir yapıda geniş ovalara sahip olması ve karstik kaynaklara yakın olması sebebiyle tarihte önemli bir yerleşim yeri olmuştur (Şekil 4).

Şekil 4. Elmalı ilçesi 1/1000 hâlihazır haritası (Elmalı Belediyesi, 2018)

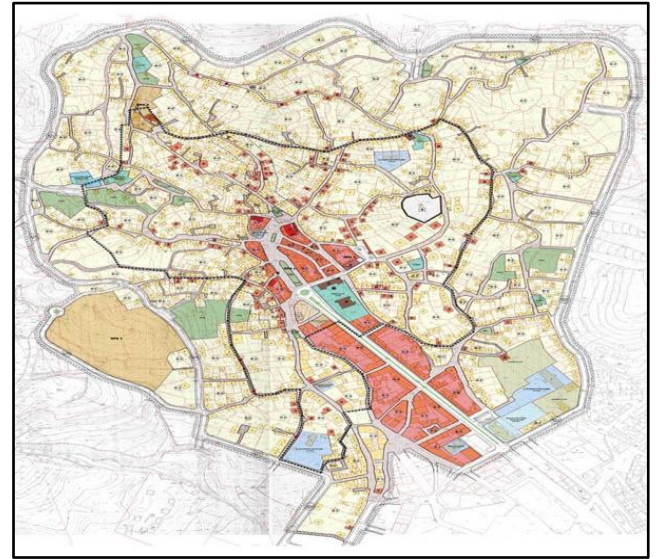
Elmalı ilçesi M.Ö 3000 yıl öncesine kadar dayanan bilinen tarihi incelendiğinde ilçeye ait en eski yerleşimin Akarassos adı verilen yerleşme olduğu görülmektedir. (Aydın, 2019).

Elmalı tarihi kent dokusunda, döneminin tipik Osmanlı yerleşim özellikleri görülmektedir. Geleneksel konut dokularının yer aldığı mahalleler, camilerin çevresinde şekillenmiştir. Elmalı Dağı'nın eteklerinde bulunan bu organik yapıda, kıvrımlı ve eğimli sokaklar göze çarpmaktadır ve topografyanın etkisi belirgin şekilde hissedilmektedir. Ömer Paşa Camii, burada karşılama mekânı olarak işlev görürken, çarşı bölgesinden yayılan eğimli sokaklar yüksek istinat duvarları ile kademelendirilerek düzenlenmiştir (Serbest, 2008).

4.3. Elmalı Kentsel Sit Alanı Özellikleri

Elmalı tarihi kent merkezi Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından, 24.12.2004 tarihinde ilan edilen "kentsel sit alanı" (Şekil 5-6) olarak ilan edilmesinden bu yana kanunlar çerçevesinde korunmaktadır (Polat vd., 2008).

Elmalı'nın tarihi kent dokusu; Elmalı Dağı'nın güney eteklerinde Camiatik, Camicedit, Kapmescit, Tahtamescit, Toklular, İplikpazarı ve Karyağdı Mahalle sınırları içerisinde kalan 28 hektarı kentsel sit alanı olmak üzere etkileme geçiş alanı ile birlikte yaklaşık 95 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Oldukça geniş bir alana yayılmış olan sit alanı aynı zamanda vadi şeklinde olan Elmalı ilçesinin en eğimli kesimlerinde yer almaktadır (Aydın, 2019).

Şekil 5. Elmalı kentsel sit alanı (Modül Planlama, 2021)

İlk yerleşim yeri olarak alanın en eğimli kesiminde kurulan ilçede yamaç boyu uzanan sokaklarda birbiri ardına inşa edilmiş dizili evler, cumbaları, eski tip pencereleri ve parlak renkleriyle 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başı Osmanlı mimari geleneğinin en güzel örnekleri görülmektedir (Aydın, 2019).

Şekil 6. Elmalı kentsel sit alanından bir görünüş

Elmalı ilçesi köklü bir geçmişe sahip olması, sebebiyle pek çok sivil ve anıtsal mimari değerlere sahiptir. Bunlardan 2005 yılında Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun aldığı karar ile 127 adet sivil mimarlık örneği, 7 adet de anıtsal yapı tescil edilmiştir. Pınarbaşı Sokak, Ağalar ve Kütük Sokak, Arseven Sokak, Hacıhaliller Sokak, Hacı Şakirler Sokak ve Selahattin Topçu Sokaklar tescilli konutların yoğun olarak yer aldığı sokaklardır (Aydın, 2019; Serbest, 2008).

Evlerin restorasyonu için ise 2006 yılında Çekül vakfından destek alınmış ve bu sayede Eğrekler Sokak, Selahattin Topçu Caddesi, Hanönü Caddesi, Veyseller Çıkma, Bülbüller Geçidi ve Ömer Ağalar Sokaklarına ait sağlıklaştırma projeleri çalışmaları yapılmıştır. Restorasyon çalışmaları 2014-2016 yılları arasında Arseven Sokak'ta 2016-2018 yılları arasında ise Hanönü ve Yoncalık Caddesi ile eski çarşı alanında devam etmiştir (Serbest, 2008).

Böylelikle Elmalı kentsel sit alanındaki yapılar günümüze kadar karakteristik özellikleriyle korunabilmiştir.

4.3.1. Planlama Süreci

Elmalı ilçesinin ilk imar planı 1939 yılında onanmıştır. Öncesinde yerleşimler Elmalı Dağı eteklerinde ve Camiatik, Camicedit, Toklular ve Tahtamescit mahallelerinde yayılmıştı. 1939-1956 yılları arasında yerleşim, Kapmescit ve İplik Pazarı Mahalleleri ile Karyagdı Mahallesi'nin bir kısmına doğru genişlemiştir. Karyagdı Mahallesi'nin bir kısmı ile Güdögan Mahallesi'nin 1956-1974 yılları arasında geliştiği ve aynı zamanda ticaretin bu mahallelere doğru genişlediği görülmüştür. İlçenin güneydeki bağ-bahçe kesimine doğru yayılması ise 1974 yılından sonra Yenimahalle'nin gelişimi ile gerçekleşmiştir. 1972 yılında onaylanan imar planına göre, doğal eşiklerden dolayı şehrin gelişim yönü doğu ve batıdan sınırlandırılmış ve güneybatı, güney ve güneydoğuya doğru planlanmıştır. Güneye doğru gelişme baskısı altında kalan ilçe daha sonra güneyden yazlık bağ-bahçe evleri ile sınırlandırılmıştır. 1991 yılında onaylanan revizyon imar planı ile şehrin gelişim yönü güneydeki bağ-bahçe

alanları, güneybatıdaki Fethiye yolu, güneydoğudaki Korkuteli ve Kocapınar ile güneydeki Finike yolu boyunca genişletilmiştir (Serbest, 2008).

Koruma sürecine bakılacak olursa; Elmalı'da, 2005 yılında Antalya Koruma Bölge Kurulu tarafından kentsel sit alanı sınırları belirlenmiştir (Danacı, 2012). 2008 yılında ise Elmalı İlçesi Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanmıştır.

4.3.2. Tarihi Evleri

Elmalı ilçesi, tarihi geçmişiyle pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerden kalan kültürel miras değerlerine sahiptir. Tarihi kent merkezi, tipik Türk evi özelliklerini taşıyan ahşap konakları ve anıtsal yapıları ile oldukça geniş bir alana yayılmıştır. Elmalı evlerinin çoğu yaklaşık 500 yıl önce yapılmıştır ve malzeme olarak kerpiç ve ahşap kullanılmıştır. Sedir ağaçları evlerde önemli bir yer tutar ve süslemelerdeki motifler Anadolu kültürünü yansıtmaktadır. Tahtamescit Mahallesi'nde bulunan Elmalı Evleri'nde Sedir ağacının bol kullanıldığı konaklar yer almaktadır. Elmalı ilçe merkezinde kentsel sit alanının dokusu incelendiğinde evlerin bitişik nizam ve yola paralel olarak inşa edildiği görülmektedir. En önemli yapılardan biri 1600 yılında yapılmış olan Yeşil Kapı'dır ve ahşap işçiliği oldukça önemli teknikler barındırmaktadır (Aydın, 2019; Serbest, 2008; Elmalı Kaymakamlığı, 2021) (Şekil 7).

Şekil 7. Elmalı evleri

Elmalı ilçesi, tarihi evlerin dış cephelerinde sıva kullanılmaması sebebiyle yapı malzemesi ve tarzının tespit edilebildiği bir yerdir. Ancak, yapılan restorasyon çalışmaları doğallığı bozarak, farklı görünümlere sahip yapıları aynı görünüme kavuşturmuştur. 1940 yılındaki yangından sonra modern konut yapımı Elmalı ilçesinde başlamış, Camiatik, Toklular, Tahtamescit, Camicedit, Kapmescit ve İplik Pazarı Mahallelerindeki eski tip konutların yerini betonarme yapılar almıştır (Danacı, 2012).

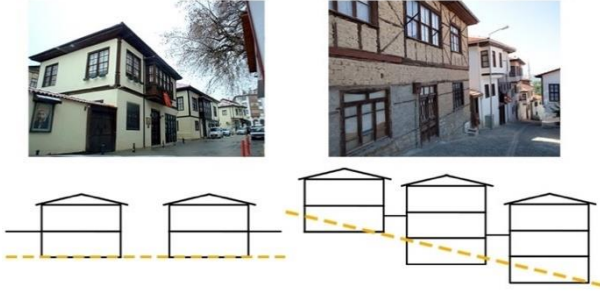
İlçede yapılan ilk modern konutlar genellikle betonarme veya yığma tarzda 1, 2 veya 3 katlı olarak inşa

Şekil 9. Elmalı kentsel sit alanı mahalleleri (Atlas, 2020)

fiziksel yaşam koşullarını olumsuz etkilediği; ekonomik zarar verdiği de iddia edilmektedir (Alexander vd., 1977). Bu sebeple de Alexander ve arkadaşları (1977) özellikle dört katı aşmayan kentsel dokunun yaşam kalitesini yükselttiğini savunmaktadır.

Elmalı Kentsel Sit Alanı mevcut hâlihazır plan üzerinden yazarlar tarafından yapılan incelemede kentsel sit alanında 2-3 katlı binaların olduğu gözlemlenmektedir. Bazı alanlarda kod farkı sebebi ile 1 ve 4 katlı binaların da kentsel dokuda yer aldığı görülmektedir (Şekil 10). Bazı yapılarda bu sebeplerle bodrum katlarına da rastlanmaktadır. Elmalı, Alexander vd., (1977)'nin iddia ettiği 4 katlı yapılaşma koşulunun sağlandığı ve yatay yönde az katlı, daha iyi çevre koşullarının sağlandığı bağlantılara izin veren insan ölçeğinde bir yaşam alanı sunmaktadır.

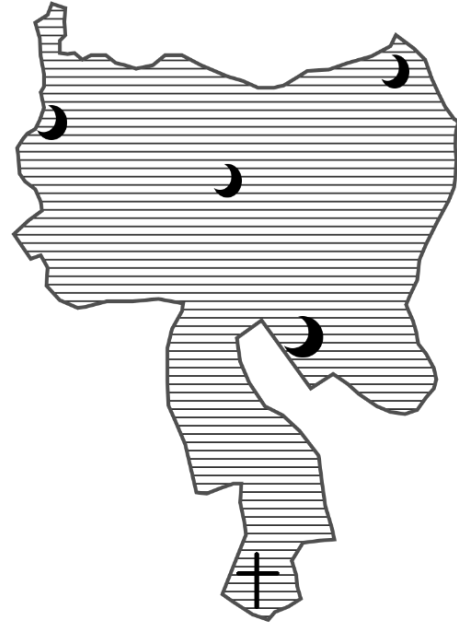
Şekil 10. Elmalı kentsel sit alanı kat adetleri kesitinden bir örnek

5.3. Kutsal Yerler

Kentsel doku analizinde en ilginç örüntülerden biri de kutsal alanlardır. Çünkü kutsal alanlar topluluğun kökenlerini korur ve geçmişle bağlantı kurmamızı sağlar ve topluluğu daha iyi anlamamıza yardımcı olur. İnsan eli ile yapılan veya doğal oluşumla oluşan bu alanlar Alexander ve arkadaşlarına (1977) göre kentin yaşayan dokusu ile birleştirilmelidir (Alexander vd., 1977). Elmalı kentsel sit alanı içerisinde günümüzde kutsal olarak görülen şuan hala kullanılan camiler ve kalıntılarının yer aldığı kilise/kiliseler mevcuttur (Şekil 11). Ayrıca sit alanı içerisinde yer alan birçok cami de halk dilinde ziyaret olarak adlandırılan tarihte ismi geçen kişilerin mezarları mevcuttur. İslam dininin önemli/kutsal günlerinde bu alanları ziyaret etmek ve burada ibadet

etmek geleneksel bir hal almıştır. Ayrıca Atatürk zamanında Kuran-ı Kerim'in Türkçe Tefsirinin Elmalı'lı Muhammed Hamdi Yazır tarafından yapılması da bu alanın İslam dini için kutsal bir nokta olmasını pekiştirmektedir. Çevre illerden sadece kutsal alanları ziyaret amaçlı kişilerin gelmesi de Elmalı'yı kutsal bir merkez konumuna getirmektedir.

Günümüzde Hristiyan toplumuna ve ibadet alanlarına rastlanmasa da Elmalı'ya ait tarihi kaynaklarda Rum ve Ermeni toplulukların kayıtlarından bahsedilmektedir. Ayrıca okulları ve mahallelerinden de ayrıntılar verilmektedir (Günay, 2008). Çok farklı kültür ve kutsal alan dokusuna sahip Elmalı kentsel sit alanı bölgenin geçmişte önemli bir nokta olduğunu ve kentsel dokunun da etkilendiğini göstermektedir.

Şekil 11. Elmalı kentsel sit alanında yer alan kutsal mekânlar

5.4. Suya Erişim

'Suya erişim' Alexander vd. (1977) bahsettiği doku; nehir, göl veya deniz kıyısındaki kentsel yaşam alanlarından bahsetmektedir. Elmalı kentsel sit alanında bahsedilen bir kentsel yaşam olmamasına rağmen kentsel sit alanı sınırları içinde ve yakın çevresinde su kaynakları/gözesi ve bu kaynakla beslenen çeşmeler mevcuttur (Şekil 12). Ayrıca bir önceki doku çalışmasında yer alan kutsal alanlar ile bu kaynak ve çeşmeler aynı noktalarda yer almaktadır. Su kentsel sit alanının üst kodlarından alt kısımları/güneye doğru sokak dokusunun yanında da yer almaktadır. Suya erişim ve doğal kaynakların yer alması bu sit alanını daha da özel kılmaktadır. Çeşmeler hem sosyalleşme alanı hem de kutsal olarak görülen yaşam tarzını da ortaya koymaktadır.

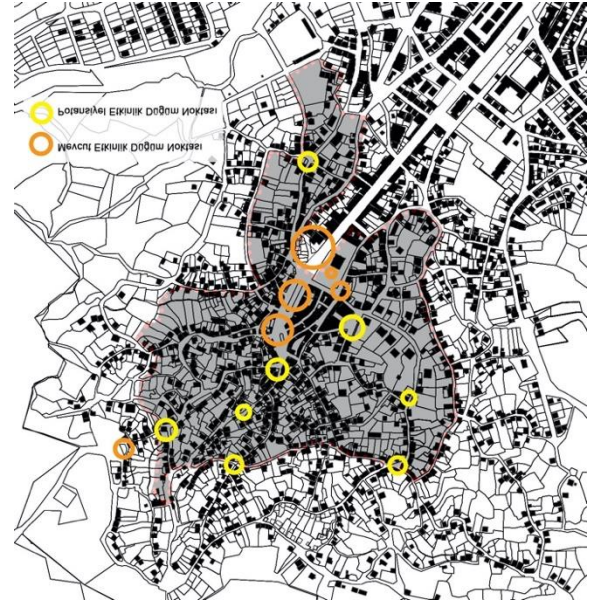
Şekil 12. Elmalı suya erişim noktaları

5.5. Yaşam Döngüsü

Farklı yaş gruplarının varlığı, yaşayan bir mahalleye işaret etmektedir. Elmalı kentsel sit alanında yer alan mahallelerin demografik yapısı incelendiği zaman farklı yaş gruplarının yer aldığı görülmektedir (TÜİK, 2021). Geçmişte sokakların yaşayan kişiler tarafından kentsel rekreasyon alanı olarak kullanılması durumu kentsel sit alanında mevcutta da görülmektedir. Daha sonraki analiz başlıklarında kullanım çeşitlilikleri detaylı olarak incelenmektedir. Ayrıca günümüzde yoğun kentsel dokunun izin verdiği küçük boşluklar park alanları olarak değerlendirilmiştir. Elmalı Dağı'nın eteklerinde kurulmuş bir kent olması sebebi ile kod farklarının yer alması kentte yaya aktiviteleri için farklı ve sürprizli mekânlar oluşturmasını sağlamaktadır. Tüm bu demografik ve coğrafi avantajlarla yaşam döngüsünü daha yaşanılabilir bir alan oluşturmak için alanda daha fazla çalışma yapmak ve bu durumu ön plana çıkarmak gerekmektedir.

5.6. Etkinlik Düğüm Noktaları

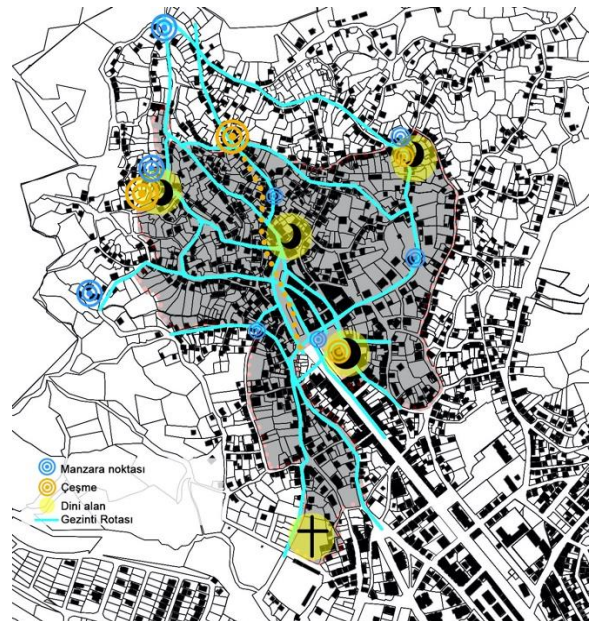
Küçük meydanlar, erişilebilir mesafeler, yaya aksları ve meydanlara bağlantılar kentsel mekanın organizasyonunda önemli bir ilkedir (Alexander vd., 1977). Elmalı kentsel sit alanını incelediğimiz zaman etkinlik düğüm noktalarının mevcutta yer aldığı ve ayrıca potansiyel olarak da başka etkinlik düğüm noktalarının oluşabileceği görülmektedir. Yoğun ticaretin olduğu İplik Pazarı Mahallesi mevcutta yer alan düğüm noktalarına ek olarak, mahalle içlerinde yer alan küçük meydan potansiyeline sahip kentsel açıklıklar ve önemli sokak yol bağlantıları vardır. Bunlar meydanlarla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkilidir ya da bu potansiyele sahiptir. Düşük araç trafiği, organik yol dokusu, insan ölçekli yerleşimi ile mevcuttaki düğüm noktalarına ek olarak potansiyel etkinlik düğüm noktaları oluşturulabilir (Şekil 13).

Şekil 13. Elmalı kentsel sit etkinlik düğüm noktaları

5.7. Gezinti Rotaları

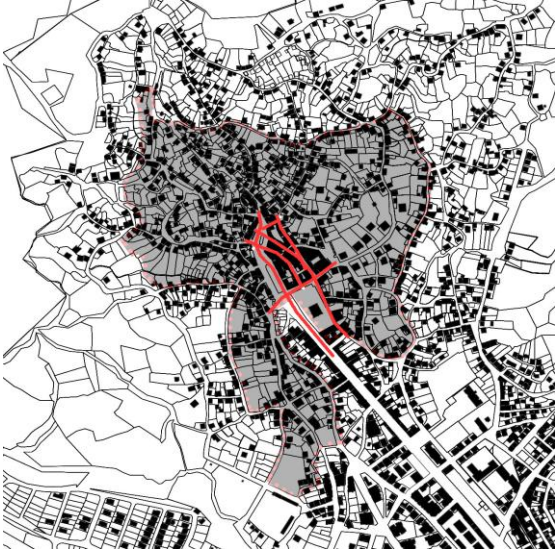
Gezinti rotaları yaşayanların sosyalleşmesi için düğüm noktaları ve alışveriş mekânları ile birlikte canlanmaktadır. Elmalı kentsel sit alanı gezinti rotalarını mevcut araç yolları ile paralel devam eden bir hat olduğu algılanmaktadır (Şekil 14). Kentsel sit alanı çevresinde yer alan meskûn alandan gelen yaya aksları da bu alandaki gezinti rotalarını sürdürmektedir. Ayrıca kentsel sit alanı üzerinde yer alan tarihi çarşı da gezinti rotalarının zenginleşmesine sebep olmaktadır. Kutsal noktaların yer aldığı mekânlarda ziyaretçiler için farklı bir gezinti rotası oluşturmaktadır. Elmalı güçlü gezinti rotalarına sahip olması kentsel dokusunu zenginleştirmektedir. Gezinti noktaları üzerinde dini yapılar, ticaret merkezi, müzeler, yeme içme ve dinlenme mekânları, manzara noktaları, çeşmeler gibi Elmalı kentsel sit alanını sembolize eden mekânlar yer almaktadır (Şekil 14).

Şekil 14. Elmalı kentsel sit alanı gezinti rotaları

5.8. Alışveriş Caddesi

Alışveriş caddelerinin, ana araç trafiğine ve park alanlarına yakın olması, iç bölgelerin yaya dostu olması çok modlu erişilebilirliğin iyi bir entegrasyonu sağlanabilir (Alexander vd., 1977). Elmalı Kentsel Sit Alanı alışveriş Caddesi ve mekanları ile bize bu olanağı sunmaktadır (Şekil 15). Geçmiş ticari kullanım özelliklerinin günümüzde de devam etmesi ve yayalara düşük yoğunluklu trafik veya yayalaştırılmış sokakları ile istenilen idealde olması gereken bir imkân sunmaktadır.

Şekil 15. Elmalı kentsel sit alanı alışveriş caddesi

5.9. Hane-halkı Karışımları

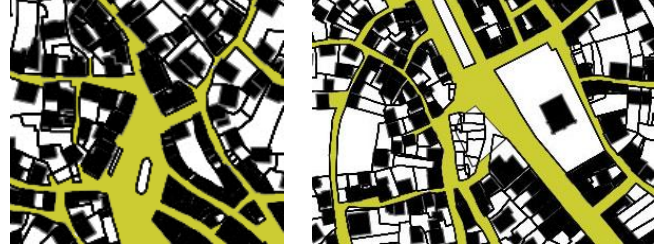
Hane-halkı karışımları ile yaşam döngüsü temaları birbirleri ile ilişkili olmuştur. Çeşitli plan tipolojileri ve evli, evli çocuklu, bekar ve büyük aile hane-halkı tipolojilerine uygun konut imkânı sunulması önemlidir. Elmalı kentsel sit alanında yer alan konutlar farklı tipoloji ve metrekarelere sahip olması farklı aile tipolojilere uygun olduğunu göstermektedir. Fakat geleneksel aile yapısından farklı düşük metrekarelerde konut yoktur. Günümüzde bazı konut içlerinde farklı çözümler olsa da çeşitli konut tipolojileri ile çeşitli nüfus potansiyeline sahiptir. Ama bazı evlerin sadece yaz kullanımı olduğu veya hiç kullanılmadığına da rastlanmaktadır.

5.10. Kamusallık Dereceleri

Mahalledeki mekansal organizasyon, kamusallık dereceleri sakin ve özel alanlar, kalabalık sokaklar ve bu ikisi arasındakiler olarak üç farklı türde sınıflandırılmaktadır (Alexander vd., 1977). Çalışma alanı olan Elmalı kentsel sit alanı içinde bahsedilen bu kamusallık derecelerini olduğu ve kentte yer alan mekân kurgusunun bu hiyerarşik düzende yer aldığı görülmektedir. Ana yol hatları ve onlara bağlanan küçük meydanlar, dar sokaklar bunlara örnektir (Şekil 16). Ayrıca meydanlarda yer alan ticari işlevler ve ticaret ile yaşayanların ilişkisi bu düzenli derecelenmeyi de desteklemektedir.

Konutlardan başlayan yarı kamusal alan algısı, dar veya çıkmaz sokaklar, küçük meydanlar ve pazar alanı

şeklinde artan bir kamusalılık düzeyine sahiptir. Ayrıca konutların farklı sokak bağlantıları ve sokağa göre konumları, özel ve yarı özel mekânlar yaratmaktadır. Tüm bu farklılıklar yaşayan insanlara özel alanlar, küçük toplanma noktaları veya sosyal etkileşim içinde olabilecekleri daha büyük ortak alanlar gibi çeşitli deneyimler sunar.

Şekil 16. Elmalı kentsel sit alanından kamusallık derecelerini anlatan bir sokak dokusu

5.11. Konut Kümesi

Konutların kümelenmesi mahalleleri daha rahat hissettiren bir modeldir ve komşuların etkileşimde olduğu ortak bir alan etrafında olması gerekliliği savunulmaktadır (Alexander vd., 1977). Elmalı kentsel sit alanında bu olgununda izlerini görmekteyiz. Kentsel dokuda kutsal mekânlar, meydanlar veya ticari işlevlerin etrafında küçük kümelenmeler gözlemlenmektedir (Şekil 17). Yaşayanların birbirleri ile ilişkileri mekânsal organizasyonda yönlendirilerek sağlanmaktadır.

Şekil 17. Elmalı kentsel sit alanında yer alan farklı konut kümelenmeleri

5.12. Sıra Evler

Kentsel doku da kompaktlık kavramı geçmişte sıra evler yaklaşımları ile karşımıza çıkmaktadır. Sıra evlerin gün ışığı sorunları olabilir ama iyi bir konum ve tasarım ile bunun üstesinden gelinmektedir. Elmalı kentsel sit alanı içinde farklı arazi büyüklükleri ve bunlara ait konut tipolojileri, iç mekân hacimleri ve avlularının farklılaşması ile çeşitlenmektedir. Daha küçük ve

bölünmüş arazilerde yaşam alanı oluşturmak için en fazla fayda sağlamak amaçlı sıra evler Elmalı'da da tercih edilmiştir (Şekil 18).

Elmalı kentsel sit alanında yer alan sıra evler hem yokuşlu ve hem de düz yollarda yer almaktadır (Şekil 19). Parsel büyüklüğü sit alanında yer alan parsellere göre daha dar veya küçük olması sebebi ile tercih edildiği gözlemlenmektedir. Oluşturulan konut sırası ile sokaklarda gölge alanlar da oluşturularak kentsel yaya sirkülasyonunu konforuna katkı sağlamaktadır. Bina yönelmeleri ve kat sayılarının da düşük olması sebebi ile yapılar ve avluları gün ışığından faydalanacak şekilde tasarlanmıştır. Sıra evler kentsel sit alanında yer alan ayırık yapılaşmış konutlara göre daha küçük metrekarelere sahiptir. 2 veya 3 katlı yapılaşmalar olarak Elmalı kentsel sit alanında önemli silüet noktaları oluşturan alanlardır.

Şekil 18. Elmalı kentsel sit alanından farklı sıra ev örnekleri

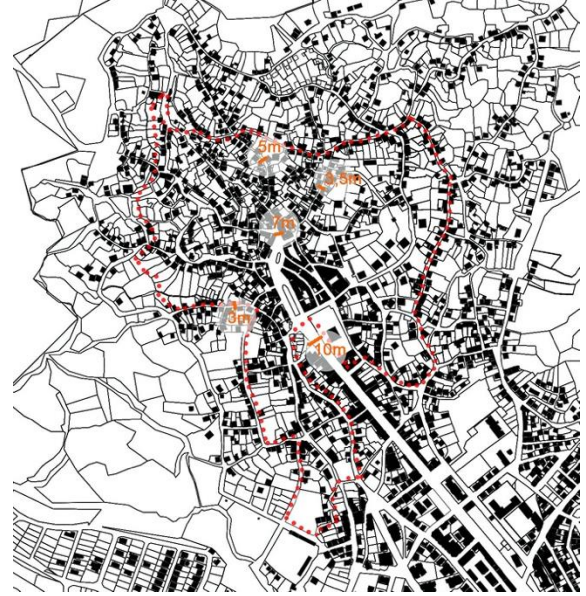

Şekil 19. Elmalı kentsel sit alanından farklı sıra ev örnekleri (Elmalı Belediyesi, 2023)

5.13. Döngüsel Yerel Yollar

Mahallede yer alan sokaklar küçük farklılıklar oluşturacak ve düz geniş şeritlerin tasarlanmayacağı, hızlı araç trafiğine izin vermeyecek şekilde organik bir doku tasarlanmalıdır (Alexander vd., 1977). Elmalı'da ulaşım aksı, kentsel sit alanında yer alan kod farkının da etkisiyle organik bir dokuya sahiptir. Sokak ağı her yapı adasını birbirine bağlayarak sürekli bir dolaşım sağlamaktadır. Sit alanı içerisinde çıkmaz sokağa rastlanmamaktadır. Yol kesitleri merkezden gelen ana caddede 10 m civarında iken sit alanında bulunan ana

aklarda 6-7 m'dir. Ayrıca bazı mahalle içinde yer alan bazı sokakların genişliğinin 3 m ye kadar düştüğü de görülmektedir (Şekil 20). Dokuda yer alan dar sokaklar, araç trafiğini ve araçların hızını azaltmaktadır. Yol dokusu birbirine benzer ve önemli dini mekânlar ve çeşmelerin olduğu alanlarda genişlemeler görülmektedir. Bu da kentsel küçük meydanları oluşturmaktadır. Ayrıca yol bağlantılarının birbirleri ile farklı formlarda ilişki kurmasına sebep olmaktadır. Elmalı kentsel sit alanı döngüsel yerel yolların oluşturulması konusunda büyük bir potansiyele sahiptir.

Şekil 20. Elmalı kentsel sit alanında yer alan bazı yol genişlikleri

5.14. T Bağlantıları

T kavşakları, yol bağlantılarında daha az çarpışmayı sağladığı için dört yönlü kavşaklardan daha başarılı bir çözüm olarak görülmektedir. Elmalı'da araç yoğunluğunun az olduğu gözlemlense de plan düzleminde T kavşaklarında yer aldığını görmekteyiz (Şekil 21). T ve bazen de görülen Y kavşaklar tarihi dokuya insan ölçeğinde trafiği azaltmasının yanında farklı deneyimler ve manzara noktaları da sunmaktadır.

Şekil 21. Elmalı kentsel sit alanı içinde yer alan T bağlantı örnekleri

5.15. Yeşil Sokaklar

Sokaklarda yeşil elementlerin, taş gibi sokak malzemesi ile kullanımı önerilmektedir. Ayrıca asfalt ve betonun kullanımının azaltılması gerekliliği sorgulanmaktadır (Alexander vd., 1977). Elmalı çalışma

alanında yollar orijinalinde taş ve yol ortasında düşünülmüş drenaj sistemi günümüzde sadece birkaç sokakta korunmuştur. Diğer sokaklar beton ve asfaltla kaplanmıştır. Sokak kenarlarında yer alan yeşil doku sadece meskûn alandan gelen ana yol aksının tarihi alanda yer alan meydanla birleştiği aksta yer aldığı görülmektedir (Şekil 22). Ayrıca tarihi alanın diğer ana akslarında da yol kenarında yeşil doku nadiren de olsa bazı noktalarda yer almaktadır (Şekil 23). Çınar gibi geçmiş dönemde önemi büyük alan yeşil büyük ağaçlarda meydanlarda farklı bir doku oluşturmaktadır. Konutların bahçeleri ve çıkmalarında konut sahibinin mevsimsel olarak tercih ettiği bitkiler de sokak dokusuna farklı bir renk katmaktadır.

Şekil 22. Elmalı kentsel sit alanı içinde yer alan yeşil yol (Elmalı Kültür, 2023)

Şekil 23. Elmalı kentsel sit alanı içinde yer alan yeşil sokaklar (Elmalı Kültür, 2023)

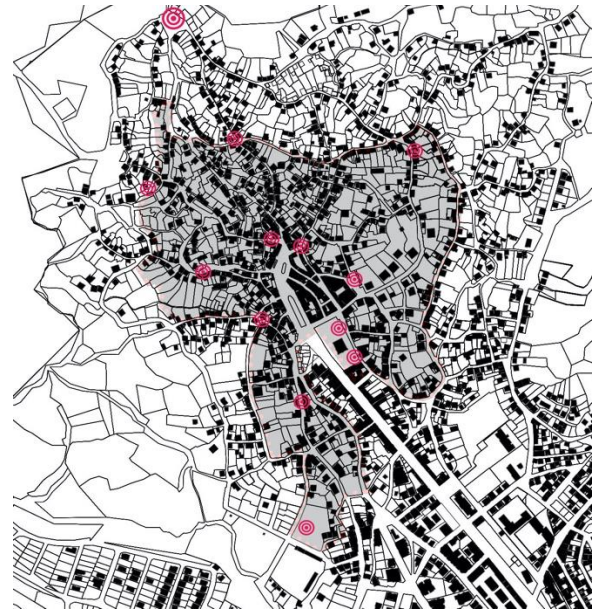
5.16. Yollar ve Arabalar Ağı

Alexander'e göre sokaklarda hem yaya hem de araç trafiğinin ayrılması yerine iyi bir entegrasyonu olması gerekmektedir (Alexander vd., 1977). Organik sokak dokusu, dar sokaklar, T bağlantılar Elmalı kentsel sit alanında trafik yoğunluğunu azalmıştır ve böylece yayalar rahat bir şekilde hareket edebilmektedir. Ayrıca kod farkları sebebi ile yokuşlu yol dokusu, yol kenarı parklanma sistemi de yayaların yürüyebilmesini ve araçla ulaşım için imkân sağlar.

5.17. Şehirdeki Çocuklar

Mahallenin çocuk dostu olması özelliği, sadece çocuklara ait kamusal alan olmasının yanında sokak dokusu da önemlidir. Yaya yolları, bisiklet yolları, meydanlar, açık güvenli alanlar gibi çocukların mekânda konfor özelliklerini de sağlamalıdır. Elmalı kentsel dokusunda çocuklar için özel kamusal alanların yetersiz

olduğu görülmektedir. Deneyimlenen diğer konu da yaya dostu olan sokak yapısının avantajları ile çocukların oyun mekânlarının sokaklar olmasıdır. Konut alanlarının arasında komşuluk ilişkisine dayanan güven ile çocukların evlerinin önünde oyun oynadığı, bisiklete bindiği görülmektedir. Ayrıca geniş avlulu konutların yarı açık veya açık iç mekânları da çocukların oyun alanı olmaktadır. Bazı eksiklikler olsa da Elmalı kentsel sit alanında çocuklar kendilerine uygun oyun ve sosyalleşme alanlarını kendileri oluşturmaktadır. Şekil 24 sit alanı içinde çocukların tercih ettiği sokakları, meydanları ve kentsel boşlukları göstermektedir. Elmalı çocuk dostu bir kent olabilmesi için büyük bir potansiyele sahiptir. Özellikle farklı çocuk yaş gruplarının da düşünüldüğü kamusal özel parklara ihtiyaç vardır.

Şekil 24. Elmalı kentsel sit alanı içinde yer alan çocuk mekânları

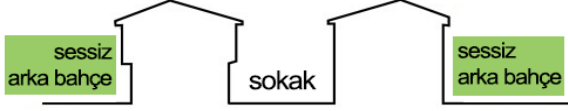
5.18. Bağlantılı Oyun

Alexander kentte yer alan çocuk oyun alanlarının birbirleri ile bağlantılı olmasını savunmaktadır (Alexander vd., 1977). Bir önceki konuda bahsettiğimiz şehirdeki çocuklar Elmalı'da organik dokusu ile oyun alanları potansiyeline sahip olmasına rağmen bağlantılı bir oyun aksının olduğu söylenemez. Çocuklar daha çok kendilerine uygun bir alanı kendiliğinden seçip, oyun oynamaktadır. Kendi konut alanının çevresinde oynamaları ve genç nüfusun daha az olması gibi sebeplerle bağlantılı oyun alanlarının detaylı düşünülerek organize edilmesi gerekmektedir. Kamusal park alanlarının da yetersizliği ve bağlantılı olmaması bu konuda bir dezavantaj oluşturmaktadır.

5.19. Sessiz Arka Bahçeler

Bir kentte yaşam faaliyetleri için güçlü bir sosyal etkileşimin yanında insanların dinlenme, rahatlatma gibi deneyimlerine olanak sağlayacak mekanlarında olması gerekmektedir (Alexander vd., 1977). Elmalı kentsel sit

alan tüm Elmalı kentsel alanı için; büyük camisi meydanı, kütüphanesi, çarşısı ve pazarı ile ticaretin ve sosyal alanlarının yoğun olduğu bir dokuya sahiptir. Aynı zamanda sit alanının iç kesimlerinde yer alan sokaklar ve hem çarşıya yakın hem de uzak olan konut yerleşimlerinde bu tarz yaşam alanlarına rastlanmaktadır (Şekil 25-26). Konutların avlulu yapıları, bitişik nizam olan kompakt konut dokularında bile rastlanmaktadır.

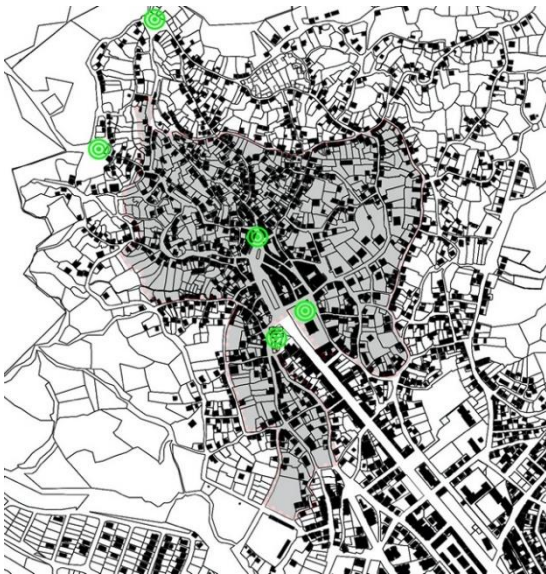
Şekil 25. Elmalı kentsel sit alanından arka bahçeleri gösteren temsili kesit

Şekil 26. Elmalı kentsel sit alanından konut arka bahçesi örneği

5.20. Küçük Halka Açık Meydanlar

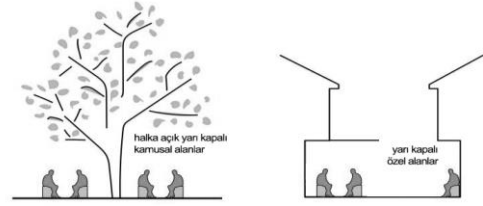
Küçük meydanların büyük meydanlardan daha kullanıcı dostu mekanlar olduğu savunulmaktadır (Alexander vd., 1977). Büyük meydanların kullanışsız olması durumu ve bazı mekânlarının ölü alanlara dönüşmesi bu durumu tetiklemektedir. İnsan ölçeğine daha yakın olan küçük meydanlar kullanışlı alanlar olsa da Elmalı kentsel sit alanında yer alan küçük meydanlar yaşayanlar tarafından sürekli kullanılan alanlar olmamıştır (Şekil 27). Bunun sebebi ticari ya da genç nüfusun daha az olması olarak sıralayabiliriz ama Elmalı bu potansiyeli içinde barındıran ve bu konuda tekrar gözden geçirilip planlanması gereken bir alandır.

Şekil 27. Elmalı kentsel sit alanında küçük halka açık meydanlar

5.21. Halka Açık Yarı Kapalı Alanlar

Halka açık yarı kapalı kamusal ve özel alanların topluluk için önemli olduğunu Alexander bu modeli açıklarken vurgulamaktadır (Alexander vd., 1977). Bu geçirgen yapılar Elmalı kentsel sit alanında neredeyse her konut avlusunda ve meydanlarda bulunan büyük çınar vb. ağaçların altında bulunmaktadır. Ömer Paşa Cami önünde ve meydana bulunan yaşlı ağaçların altında oluşan kamusal mekânlar kentin sadece bu bölgede değil diğer mahallelerinde de yaşayan insanları, turizm amaçlı gelen kişileri de kendine çekmektedir. Konut içlerinde yer alan avlularda hem ticari işlevle kullanılmakta hem de mahalle de komşuların ve misafirlerin oturup vakit geçirdiği sosyalleştiği özel mekânlar olarak görülmektedir (Şekil 28-29).

Şekil 28. Elmalı kentsel sit alanında yer alan halka açık yarı kapalı kamusal alan örneği ve konutlarda yer alan yarı kapalı özel mekânlar

Şekil 29. Elmalı kentsel sit alanında yer alan halka açık yarı kapalı kamusal alan örneği olarak ibadet alanları ve çevreleri (Antalya İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2021)

6. SONUÇLAR

Planlama, kentsel gelişme ve konut alanlarının düzenlenmesinde oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Günümüzde artan nüfus ve kentleşme trendi, kentsel planlama sürecinde yenilikçi ve sürdürülebilir yaklaşımların benimsenmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, konut alanlarının planlanması da özellikle önemlidir.

Konut alanlarının planlanmasında, eski kent dokusundan faydalanarak kent kimliği bozulmadan planlama yapılması, hem sürdürülebilirlik açısından hem

de estetik açıdan önemlidir. Bu yaklaşım, mevcut kent dokusunun korunmasını ve kentlerin tarihi ve kültürel mirasının korunmasını sağlayabilir. Ayrıca, insan ölçeğinde planlama yaklaşımı benimsenerek, insanların ihtiyaçlarına uygun konutlar ve çevreler oluşturulabilir.

Bu doğrultuda, kentsel planlama sürecinde, toplumun ihtiyaçları ve beklentileri dikkate alınarak, katılımcı bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu yaklaşım, toplumun proje sürecine dâhil edilmesini, farklı paydaşların görüşlerinin alınmasını ve proje sonucunun toplumun ihtiyaçlarını karşılamasını sağlayabilir.

Sonuç olarak, konut alanlarının planlanması, sürdürülebilirlik, estetik, tarihi ve kültürel mirasın korunması gibi birçok faktörü dikkate alarak yapılmalıdır. Eski kent dokusundan faydalanarak, kent kimliği bozulmadan planlama yapılması, toplumun katılımının sağlanması ve insan ölçeğinde planlama yaklaşımının benimsenmesi, başarılı bir kentsel planlama süreci için gereklidir.

Elmalı Kentsel Sit Alanında yapılan analiz çalışmaları ile kentsel sit alanlarının korunması konusunda dokunun önemi vurgulanmaktadır. Ayrıca çalışmanın amacı olan geçmiş bağlantılarla yeni yerleşim yerlerinin “Nasıl?” olması gerekliliğine cevap aranmaktadır. Elmalı ulaşım imkânlarının kısıtlı olması ve Antalya merkez ve kıyı kesimlerinde yer alan turizmin gölgesinde kalması sebebi ile daha korunaklı ve il merkezine göç veren bir yapısı vardır. Ayrıca kentin tarımsal odaklı ekonomisi ve verimli toprakları olması sebebi ile de kentin yavaş da olsa büyümesi söz konusu olmaktadır. Yapılan yeni yerleşim yerleri Elmalı'nın kimliğini ve dokusunu yansıtmalıdır. Çünkü yeni yerleşim yerlerinin planlanması sorunsalına bir çözüm yolu olabileceği düşünülmektedir. Doku analizleri ile Elmalı kentsel sit alanı değerlendirilmiş ve yeni yerleşim yerleri için Elmalı'nın tarihi dokusundan yola çıkarak yapılaşma ilkeleri belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Elmalı Yeni Yerleşim Yerleri Yapılaşma İlkeleri.

Doku Analizleri	Elmalı Kentsel Sit Alanı Bulgular	Elmalı Yeni Yerleşim Yerleri İlkeleri
Mahalleleri tanımlamak	5 farklı özel mahalle mevcuttur.	Mahallelere Elmalı mahalle kimliğini vermek
Dört katlı yapılaşma limiti	2 katlı yapılaşma mevcuttur.	4 katlı yapılaşmanın üstüne çıkılmamalıdır
Kutsal yerler	İlçe ve çevresi için oldukça önemlidir. Gelenekleri vardır.	İbadet alanlarını mahallenin kimliği ile birleştirmek
Suya erişim	Su kaynakları ve akan küçük arklar mevcuttur. Yakın çevresinde göller mevcuttur	Yakın çevresindeki göller ile ulaşılabilirlik sağlanmalıdır.
Yaşam döngüsü	Farklı yaş gruplarına kısmen hitap etmektedir	Farklı yaş gruplarına hitap etmektedir
Etkinlik düğüm noktaları	Mevcut ve potansiyeller vardır.	Etkinlik düğüm noktaları olmalıdır.
Gezinti yerleri	Yayalar için farklı akslar mevcuttur.	Sadece araç odaklı bir yol planlaması yerine özellikle yayalar için mahallenin ana hatlarına ulaşım sisteminin olması
Alışveriş caddesi	Mevcuttur ve işlektir.	Mutlaka bir merkez konumunda alışveriş mekânları olmalıdır.
Hane-halkı karışımları	Farklı aile tipleri mevcuttur	Hem bekar hem de çeşitli aile tiplerini karşılayan bir yapısı olmalıdır.
Kamusallık dereceleri	Mevcuttur.	Mekânlar arasında konutlardan başlayan yarı kamusal alanların sokaklara, küçük meydanlara ve sonra büyük açık kamusal alanlara doğru ilerleyen bir kamusallık derecesi olmalıdır.
Konut kümesi	Mevcuttur.	Birden fazla konutun kendi içinde küçük meydancıkları olacak şekilde küçük kümelenmeler olmalıdır.
Sıra evler	Mevcuttur.	Özellikle kompakt yaşam ve ekonomik yapılaşma çözümlerinden biri olan sıra evler mahalle dokusunda yer almalıdır.
Döngüsel yerel yollar	Organik bir yol dokusu mevcuttur.	Yerleşimin fiziksel özellikleri de göz önünde bulundurularak ana aksa bakan ara yolların bir düzen ve hiyerarşi içinde tasarlanması gerekmektedir.

Tablo 2'nin devamı

Doku Analizleri	Elmalı Kentsel Sit Alanı Bulgular	Elmalı Yeni Yerleşim Yerleri İlkeleri
T bağlantıları	Mevcuttur.	Yolların birbirleri ile bağlantılarında araç trafiği ve kazaları azaltması için T bağlantı kullanılmalıdır.
Yeşil Sokaklar	Bazı ana akslarda veya konut avlularında yeşil doku bulunmaktadır.	Kaçınılmaz olarak kullanılan beton ve asfaltın yeşil doku ile mutlaka kırılması gerekmektedir.
Yollar ve arabalar ağı	Hem araç hem yayalar için ortaktır.	Yollar hem araçların düşük hızla, yol kenarı parklanma ile hem de yayaların rahat kullanacağı şekilde tasarlanmalıdır.
Şehirdeki çocuklar	Çocuklar sokakları oyun alanı olarak kullanmaktadır.	Çocuk dostu bir kent olmalıdır. Hem çocuklara özel kamusal alanlar olmalı hem de çocukların evlerinin yanında yer alan boşluk veya bahçelerde oynayabilmesi ve vakit geçirmesi sağlanmalıdır. Ayrıca sokaklarında çocukların kullanımı için de planlanabilir.
Bağlantılı oyun	Bağlantısız, rastgeledir.	Çocuk oyun oynadığı ve özel kamusal alanlar arasında bir aks, bağlantı olmalıdır.
Sessiz arka bahçeler	Mevcuttur.	Mahallede sosyal alanların yanı sıra sessiz ve sakin özel mekânlarında yer alması gerekmektedir.
Küçük halka açık Meydanlar	Mevcuttur ve tüm ilçeye çeken noktalar olmuştur.	Mutlaka küçük açık meydanlar insanların sosyal ve fiziksel ihtiyaçları için olmalıdır.
Halka açık yarı kapalı alanlar	Büyük yaşlı ağaçların altları kamusal ve konut avlularında özel alanlar mevcuttur.	Özellikle dokuda yer alan ağaç altı yarı kapalı mekânlar oluşturulmalıdır. Konutların da çevresinde konutlara veya apartmanın açık alanında yer almalıdır.

Çalışmada eski kent merkezini okumak için kullanılan Örüntü dili analizi yapılarak elde edilen veriler doğrultusunda belirlenen ilkeler çerçevesinde oluşturulmak istenilen yeni yerleşim yerlerinin aynı zamanda ölçek, boyut ve birleşim şemalarının kentsel sit alanını modernize ederek; sit alanının fiziksel izlerinin taşınması, sosyal dokuda yer alan öğelerin yaşatılması gerekmektedir. Böylece özellikle kentsel dokuya, özel bir kimliğe, kültüre sahip Anadolu'da yer alan birçok tarihi kentin yeni yerleşim yerlerinde, kimliksizleşme sorununa çözüm olması düşünülmektedir. Yeni yerleşim yerlerinde oluşturulacak olan aidiyet hissi ve her kente özgü kimliğin korunabilmesi dolayısıyla kentin sürdürülebilirliğinin korunabilmesi kentin geçmişinde yer alan izlerden elde edilen deneyimle olacaktır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Arife Eymen KARABULUT: Kavramsallaştırma, kurgu, analiz, inceleme ve düzenleme.

Zeynep ÖZDEMİR: Metodoloji, veri toplama, uygulama, literatür tarama ve yazma.

Çatışma Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Çalışmada, araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

KAYNAKÇA

Alexander, C. (1979). *The Timeless Way of Building*. New York: Oxford University Press.

Alexander, C., Ishikawa, S. & Silverstein, M. (1977). *A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction*. New York: Oxford University Press.

Altanlar, A. & Özdemir, Z. (2022). Sürdürülebilir Yaşama Yönelik Davranış ve Tutumları Mimarlık Fakültesi Öğrencileri Üzerinden Okumak. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 27, 132-160.

Antalya İl Kültür Turizm Müdürlüğü, (2021). Antalya'yı Keşfet, [Erişim Tarihi: 18.07.2023], <https://antalya.com.tr/>

Aslan, S. & Kiper, P. (2016). Kimlik ve Bellek Sorunu Sarmalında Kentler: Amasra Kenti Örneğinde Fırsatlar ve Tehditlerin Değerlendirilmesi. *İdealkent*, 7(20), 881-905.

Atlas, (2020). Elmalı Kentsel Sit Alanı Mahalleleri, [Erişim Tarihi 06.11.2021] <https://basic.atlas.gov.tr>

Aydın T. (2019). Elmalı İlçesinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, *Doktora Tezi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya ABD, Erzurum.

Caniggia, G. & Maffei, G.L. (2001). *Composizione Architetonica e Tipologia Edilizia: Lettura Del'edilizia di Base*, Venice: Florence: Alinea Editrice.

Certeau, M.D. (1984). *The Practice of Everyday Life*, California: University of California Press.

Ceylan, E. (2007). Antalya'nın Akseki ve Elmalı İlçelerindeki Türk Dönemi Sivil Mimarlık Örneklerindeki Süsleme Özellikleri, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi ABD, İstanbul.

Danacı, H.M. (2012). Yöresel Mimari ve Kültürel Peyzaj Analizi: Antalya Elmalı Örneği. *Doktora Tezi*, Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı ABD, Antalya.

- Dawes, M.J. & Ostwald, M.J. (2018). The Mathematical Structure of Alexander's A Pattern Language: An Analysis of the Role of Invariant Patterns. *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*, 47(1), 7-24.
- Delibaş M. & Onur A.C. (2023) *Kentsel Morfoloji Okumaları: Dünden Bugüne Yel Değirmeni, Kentsel Morfoloji okumaları*, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları.
- Elmalı Belediyesi, (2018). Tarihi Elmalı Evleri, https://www.elmali.bel.tr/faaliyet_raporu.pdf [Erişim Tarihi: 18.07.2023].
- Elmalı Belediyesi, (2023). Tarihi Elmalı Evleri, [Erişim Tarihi: 18.07.2023], <http://www.elmali.gov.tr/>
- Elmalı Belediyesi. (2020). *Kadim Şehir Elmalı*, Elmalı: Elmalı Belediyesi Kültür Yayınları.
- Elmalı Kaymakamlığı, (2021). Tarihi elmali Evleri, <http://www.elmali.gov.tr/tarihi-elmali-evleri> [Erişim Tarihi: 11.11.2021].
- Elmalı Kaymakamlığı, (2023). Elmalı İlçesinin konumu, <http://www.elmali.gov.tr/ilcenin-cografi-konumu> [Erişim Tarihi: 18.07.2023].
- Elmalı Kültür, (2023). Elmalı Kültür, Turizm ve Dayanışma Derneği, [Erişim Tarihi: 18.07.2023], <https://elmalikulturturizmvedayanismadernegi.business.site/>
- Endeksa, (2021). Elmalı Mahallelerinin Konumları, <https://www.endeksa.com/tr/analiz/antalya/elmalı/demografi> [Erişim Tarihi: 07.11.2021].
- Günay R. (2008). *Elmalı ve Yöresel Mimarlığı*, İstanbul: Ege Yayınları.
- Gürer T.K. (2016) Tipomorfoloji: Kentsel Mekânın Yapısını Anlamak, *İdealkent*, 18(7), 8-21.
- Hakim, B. (2008). Mediterranean Urban and Building Codes: Origins, Content, Impact, and Lessons. *Urban Design International*, 13(1), 21-40.
- Hillier, B., & Hanson, J. (1984). *The Social Logic of Space*, Cambridge: Cambridge University Press.
- İlhan, C. (2019). Kent Dokusu Morfolojik Değişiminin Fraktal Geometri Aracılığıyla Hesaplanması: Bursa Örneği. *Mimarlık ve Yaşam*, 4(1), 117-140.
- Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*, London: Peregrine Book.
- Kostof, S. (1991). *The City Shaped: Urban Patterns and Meanings Through History*. London: Thames and Hudson.
- Kubat, A.S. & Topçu, M. (2009). Antakya ve Konya Tarihi Kent Dokularının Morfolojik Açından Karşılaştırılması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 334-347.
- Kürkçüoğlu, E. & Ocağcı, M. (2015). Kentsel Dokuda Mekânsal Yönelme Üzerine Bir Algı-Davranış Çalışması: Kadıköy Çarşı Bölgesi. *Megaron*, 10(3), 365-388.
- Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. Cambridge: MIT Press.
- Mehaffy, M.W., Kryazheva, Y., Rudd, A. & Salingaros, N.A. (2019). *A New Pattern Language for Growing Regions: Places, Networks, Processes*. Portland: Sustasis Press.
- Modül Planlama, (2021). Elmalı Koruma İmar Planı, <https://www.modulplanlama.com.tr/Calismalar/Index/3,11.11.2021> [Erişim Tarihi. 03.11.2021].
- Mollayakupoğlu S. (2019). Kentsel Mekân Oluşum Sürecine Kuramsal Bir Bakış: C. Alexander'ın Örüntü Dilleri, *Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama ABD, Trabzon.
- Moudon, A.V. & Lee, C. (2003). Walking and Bicycling: An Evaluation of Environmental Audit Instruments. *American Journal of Health Promotion*, 18(1), 21-37.
- Moudon, A.V. (1997). Urban Morphology as an Emerging Interdisciplinary Field. *Urban Morphology*, 1, 3-10.
- Oliveira, V. (2016). *Urban Morphology: An Introduction to the Study of the Physical Form of Cities*, Switzerland: Springer.
- Özdemir, Z. & Altanlar, A. (2023). *Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Ekseninde Kavramsal Bir İnceleme, Sosyal Bilimlerde Güncel Tartışmalar-12*, Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Polat I., Eyüpgiller K.K. & Topçubaşı M. (2008). Kentsel Koruma Çalışması: Elmalı. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 23(4), 853-862.
- Roös, P. (2021). *Regenerative-Adaptive Design for Sustainable Development: A Pattern Language Approach*. Switzerland: Springer, Cham.
- Serbest H. (2008). Elmalı Kentsel Sit Alanında Bulunan Tescilli Konutların Günümüzdeki Durumları Koruma Sorunları, Değerlendirme Önerileri, *Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama ABD, Isparta.
- Sınmaz, S. & Özdemir, A.H. (2016). The Effects on Urban Morphology and Typology of the Urban Planning Practice in Turkey, an Assessment for City of Siverek. *İdealkent*, 18(18), 80-115.
- Sitte, S. (1889). *City Planning According to Artistic Principles*.
- TÜİK (2021), İlçelere göre Hanehalkı Verileri, [Erişim Tarihi: 29.1.2023], <https://www.tuik.gov.tr/>
- Whyte, W.H. (1980). *The Social Life of Small Urban Spaces*, New York: Project for Public Spaces.
- Yolcu, M.Ö. (2023). Devam Eden Bir Mimarlık Krizi Olarak Kentsel Dönüşüm: Amasya için Dönüşüm Fırsat mı Tehdit mi? *Türkiye Arazi Yönetimi Dergisi*, 5(1), 31-48.
- Zeka, E. (2020). Design and Modelling of Urban Development Areas with Reference to Historical Settlements: Case of Korça, *Doctoral Dissertation*, Istanbul Technical University, Graduate School of Science Engineering and Technology, Urban and Regional Planning Programme, Istanbul.

© Author(s) 2023.

This work is distributed under <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>